

Samorząd
Województwa Opolskiego

REGIONALNY OŚRODEK POLITYKI SPOŁECZNEJ W OPOLU

Obserwatorium Integracji Społecznej
45-315 OPOLE ul. Głogowska 25C
TEL. (77) 44 15 250; 44 16 495 FAX (77) 44 15 259

ROPS w Opolu

Potrzeby szkoleniowe pracowników i wolontariuszy ośrodków pomocy społecznej i powiatowych centrów pomocy rodzinie woj. opolskiego na 2014 r.

Rekomendację opracowano w oparciu o:

- informacje przekazane z OPS-ów i PCPR-ów listownie, mailem lub faksem, w związku z pismem dyrektora ROPS w Opolu znak OIS.4011-5-4/13 z 19 listopada 2013 r. (przesłane pocztą elektroniczną);
- dane sprawozdawcze Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (*Sprawozdanie MPiPS-03 z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach za I-XII 2012 r.*).

Zebrane informacje o potrzebach szkoleniowych pracowników i wolontariuszy przygotowano w związku z realizacją projektu systemowego ROPS w Opolu w ramach Priorytet VII - *Promocja integracji społecznej*, Działanie 7.1 *Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji*, Poddziałanie 7.1.3 *Podnoszenie kwalifikacji kadr pomocy i integracji społecznej w województwie opolskim* Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013.

Ośrodki Pomocy Społecznej

1. Liczba ośrodków pomocy społecznej oraz zatrudnionych pracowników i wolontariuszy zainteresowanych szkoleniami

Spośród 71 ośrodków pomocy społecznej:

- 43 (61% wszystkich OPS-ów) wyraża potrzebę delegowania pracowników i wolontariuszy na szkolenia;
- 28 (39%) nie zgłosiło takiej potrzeby.

Udział w szkoleniach w 2014 r. zadeklarowało ogółem 680 osób, z tego w gminach:

- miejskich i miejsko-wiejskich – 567 (w tym 530 pracowników etatowych i 37 wolontariuszy);
- wiejskich – 113 osób.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

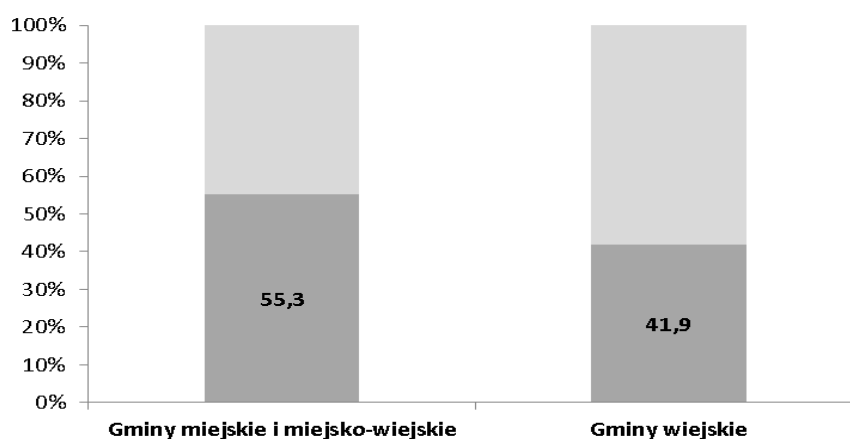

Tabela 1. Pracownicy ośrodków pomocy społecznej woj. opolskiego zainteresowani uczestnictwem w szkoleniach w 2014 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Zatrudnienie w OPS w 2012 r.- liczba osób ogółem	Liczba pracowników i wolontariuszy OPS zainteresowana uczestnictwem w szkoleniach w 2014 r.	
			Ogółem	%
1.	Gminy miejskie i miejsko-wiejskie	1 025	567	55,3
2.	Gminy wiejskie	270	113	41,9
Razem		1 295	680	52,5

Udział pracowników ośrodków pomocy społecznej (łącznie z wolontariuszami) wyrażających chęć uczestnictwa w szkoleniach w 2014 r. w stosunku do wszystkich zatrudnionych w 2012 r. wynosi 52,5%, przy czym zainteresowanie szkoleniami jest większe w gminach miejskich i miejsko-wiejskich (55,3%) niż w gminach wiejskich (41,9%).

Wykres 1. Udział pracowników OPS zainteresowanych szkoleniami w 2014 r. w ogólnej liczbie zatrudnionych w 2012 r. (w proc.)

2. Liczba uczestników szkoleń wg stanowisk

Spośród 643 pracowników etatowych OPS wyrażających chęć uczestnictwa w szkoleniach:

- 299 to pracownicy socjalni;
- 83 - inni pracownicy merytoryczni zatrudnieni w jednostce (kierownicy działów, klubów integracji społecznej, inspektorzy, koordynatorzy projektów realizowanych przez placówkę, asystenci rodziny, terapeuci, opiekunowie, psycholodzy, pracownicy zespołów interdyscyplinarnych);

- 210 - pozostali pracownicy (informatycy, referenci, pracownicy działu świadczeń rodzinnych i Funduszu Alimentacyjnego, dodatków mieszkaniowych), w tym 68 głównych księgowych i księgowych;
- 51 - dyrektorzy i kierownicy OPS oraz ich zastępcy.

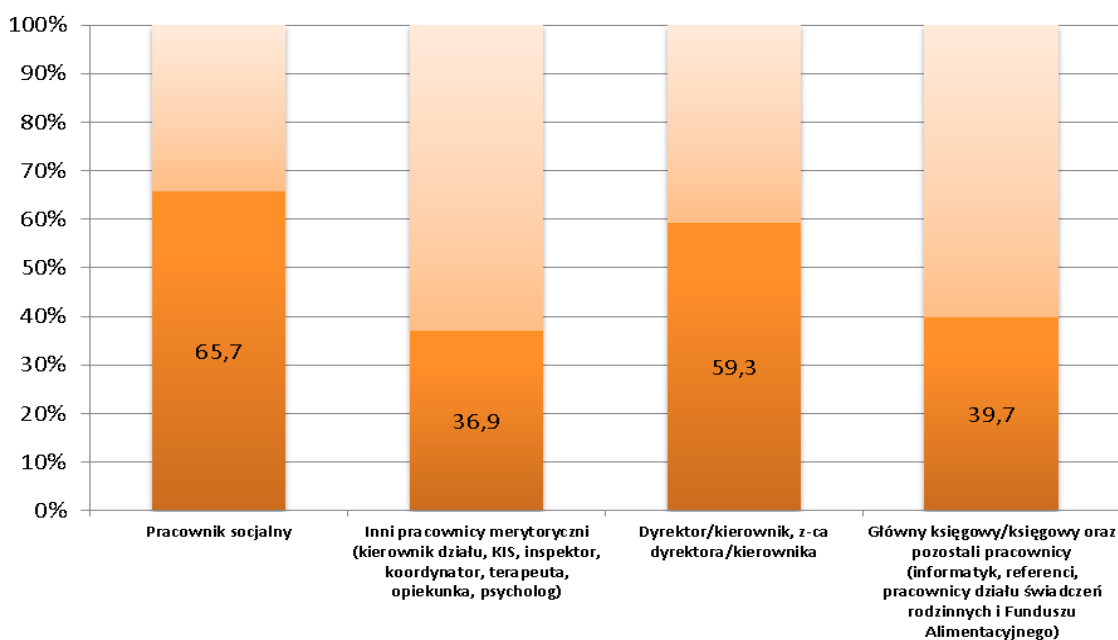
Tabela 2. Pracownicy ośrodków pomocy społecznej zainteresowani uczestnictwem w szkoleniach w 2014 r. wg zajmowanych stanowisk

Lp.	Stanowisko	Zatrudnienie na stanowisku w OPS w 2012 r.- liczba osób ogółem *	Liczba pracowników OPS zainteresowana uczestnictwem w szkoleniach w 2014 r.	
			Ogółem	%
1.	Pracownik socjalny	455	299	65,7
2.	Inni pracownicy merytoryczni (kierownik działu, KIS, asystenci rodziny inspektor, koordynator, terapeuta, opiekunka, psycholog)	225	83	36,9
4.	Dyrektor/kierownik, z-ca dyrektora/kierownika	86	51	59,3
5.	Główny księgowy/księgowy oraz pozostali pracownicy (informatyk, referenci, pracownicy działu świadczeń rodzinnych i Funduszu Alimentacyjnego) **	529	210	39,7
Razem		1 295	643	49,7

* liczba osób w OPS bez względu na liczbę etatów wg *Sprawozdania MPIPS-03* z udzielonych świadczeń pomocy społecznej w 2012 r.

** w sprawozdawczości MPIPS brak szczegółowych danych o liczbie zatrudnionych głównych księgowych/księgowych w OPS

Wykres 2. Pracownicy OPS zainteresowani szkoleniami w 2014 r. według zajmowanych stanowisk (w proc. do liczby zatrudnionych ogółem)

Spośród osób zatrudnionych w ośrodkach pomocy społecznej według zajmowanych stanowisk, prawie połowa (49,7%) wyraziła potrzebę udziału w szkoleniach.

Najliczniejszą grupą zainteresowaną szkoleniami są pracownicy merytoryczni: pracownicy socjalni (66%) oraz pracownicy klubów, ośrodków wsparcia, dziennych domów pomocy, asystenci rodziny itp. – 36,9%.

Kolejną grupą jest kadra kierownicza OPS – prawie 60% spośród wszystkich kierowników i dyrektorów OPS zgłosiło potrzebę szkolenia.

Wśród pozostałych pracowników zatrudnionych w jednostkach, w tym głównych księgowych oraz innych pracowników księgowości i kadr, chęć uczestnictwa w szkoleniach wyraża prawie 40% osób.

3. Wolontariusze – planowana liczba uczestników i tematyka szkoleń

Spośród wszystkich ośrodków pomocy społecznej woj. opolskiego kilka jednostek zaplanowało objęcie szkoleniami ogółem 37 wolontariuszy. Są to: Brzeg – 10 osób, Nysa – 25 osób oraz Dobrodzień i Gorzów Śląski – po 1 osobie.

Tematyka szkoleń winna obejmować:

- metody pracy z dziećmi;
- opiekę nad osobami starszymi;
- pierwszą pomoc;
- pracę w grupie;
- budowanie społeczności lokalnej.

4. Tematyka szkoleń – pracownicy OPS

Problematyka szkoleń i kursów zawodowych wnioskowanych przez pracowników socjalnych dotyczy następujących zagadnień:

- ✚ realizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (procedura „Niebieskiej Karty”, postępowanie z ofiarami i sprawcami przemocy domowej, wsparcie dla ofiar przemocy w rodzinie);
- ✚ stosowanie kodeksu postępowania administracyjnego w pomocy społecznej;
- ✚ wypalenie zawodowe i stres;
- ✚ praca z trudnym klientem (w tym z osobami uzależnionymi i chorymi psychicznie, długotrwale bezrobotnymi, roszczeniowymi, agresywnymi, mediacje);
- ✚ realizacja ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;

- ✚ pomoc w sytuacjach kryzysowych oraz tworzenie i działania zespołów interdyscyplinarnych oraz grup roboczych;
- ✚ kontrakt socjalny (kontrakt socjalny jako instrument aktywnej integracji).

Nieco rzadziej pracownicy socjalni wskazywali na zagadnienia związane z podnoszeniem swoich kwalifikacji i umiejętności zawodowych (radzenie sobie w sytuacjach konfliktowych, superwizja), a także zagadnienia związane z realizacją i rozliczaniem projektów unijnych, problematykę równości kobiet i mężczyzn, organizowanie społeczności lokalnej.

Wykres 3. Tematyka szkoleniowa zgłaszana przez pracowników socjalnych ośrodków pomocy społecznej na 2014 r.

Główni księgowi i księgowi zatrudnieni w ośrodkach wskazują głównie na:

- ✚ rachunkowość i sprawozdawczość budżetową, zamówienia publiczne, księgowanie i rozliczanie funduszu alimentacyjnego, ZUS);
- ✚ budżet zadaniowy (zasady, realizacja);
- ✚ inne problemy księgowe (wynagrodzenia i sprawy kadrowe, zmiany przepisów dotyczących ubezpieczeń, świadczeń z ZFŚS itp.).

Dyrektorzy i kierownicy OPS postulują zorganizowanie szkoleń dotyczących:

- ✚ efektywnego zarządzanie zespołem pracowników;

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

koordynacja
na rzecz
aktywnej
integracji

Centrum
Rozwoju
Zasobów
Ludzkich

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

- ✚ stosowania przepisów prawnych (KPA, ustawy o pomocy społecznej, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Kodeksu pracy, postępowanie wobec dłużników alimentacyjnych);
- ✚ wypalenia zawodowego i podnoszenia własnych umiejętności i kwalifikacji zawodowych (rozwiązywanie sytuacji konfliktowych, zarządzanie w jednostce, praca w zespole);
- ✚ pracy z trudnym klientem;
- ✚ medialnego wizerunku OPS.

Niewielka część kadry zarządzającej zgłosiła potrzebę szkoleń z zakresu:

- polityki społecznej na rzecz osób starszych;
- realizacji projektów unijnych oraz partnerskich (pozyskiwanie partnerów);
- zagadnienia dotyczące rewitalizacji społecznej oraz organizacji społeczności lokalnej.

Wykres 4. Tematyka szkoleniowa zgłaszana przez kadrę kierowniczą OPS na 2014 r.

Pracownicy merytoryczni zatrudnieni na innych stanowiskach w OPS postulują przede wszystkim szkolenia z zakresu:

- ✚ zmiany i stosowanie przepisów prawnych (z zakresu świadczeń rodzinnych i Funduszu alimentacyjnego, postępowanie wobec dłużników alimentacyjnych, umarzanie należności, windykacja, ponoszenie i uchylanie się od kosztów pobytu osoby w DPS);

- + doskonalenia umiejętności na swoim stanowisku pracy: praca z osobami zaburzonymi psychicznie, wykluczonymi społecznie, sposoby aktywizacji seniorów (terapia jako jedna z metod aktywizacji osób w wieku senioralnym, zastosowanie arteterapii w pracy z podopiecznymi ośrodków wsparcia, muzykoterapia), przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, język migowy, zagadnienia pierwszej pomocy, żywienia zbiorowego z elementami dietyki, zdrowej żywności, racjonalnego żywienia osób starszych;

Ponadto – zanotowano pojedyncze zgłoszenia następujących tematów:

- + wypalenie zawodowe i radzenie sobie ze stresem, autoprezentacja i kontakty interpersonalne osób z niepełnosprawnością słuchową, praktyczne sposoby postępowania z dzieckiem chorym na AIDS, zagrożenia w sieci, elementy socjoterapii, praca z rodziną dysfunkcyjną, agresja w szkole i wśród rówieśników.

Pozostali pracownicy zatrudnieni w jednostkach, głównie pracownicy obsługi, wskazują na brak przede wszystkim szkoleń z zakresu ochrony danych osobowych i prowadzenia archiwum w OPS.

5. Preferowany czas trwania szkoleń

Pracownicy socjalni postulują organizowanie szkoleń głównie jedno- lub dwudniowych, rzadziej kilkudniowych.

Główni księgowi i księgowi chcą szkoleń jednodniowych, a bardzo rzadko kilkudniowych, podobnie jak kadra kierownicza ośrodków pomocy społecznej, postulująca przede wszystkim spotkania jedno- lub dwudniowe.

Inni pracownicy merytoryczni zatrudnieni w ośrodku oraz pozostali pracownicy OPS też chcą szkoleń jednodniowych, choć częściej pojawiają się postulaty o szkolenia kilkudniowe.

Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie

6. Liczba powiatowych centrów pomocy rodzinie oraz zatrudnionych pracowników i wolontariuszy zainteresowanych szkoleniami

Na 11 powiatowych centrów pomocy rodzinie (MOPR w Opolu uwzględniono w analizie dot. ośrodków pomocy społecznej), 9 wyraziło potrzebę delegowania pracowników i wolontariuszy na szkolenia.

W 2014 r. liczba osób w PCPR planujących uczestnictwo w szkoleniach wynosi 66, w tym 1 wolontariusz (wykazał PCPR w Prudniku).

7. Liczba uczestników szkoleń wg stanowisk

Spośród 65 pracowników PCPR (bez wolontariusza), wyrażających chęć uczestnictwa w szkoleniach:

- 22 to pracownicy socjalni i aspiranci pracy socjalnej;
- 10 – zajmujący się osobami niepełnosprawnymi (doradcy, przewodniczący, sekretarze zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności);
- 7 - koordynatorzy pieczy zastępczej;
- 20 - inni pracownicy zatrudnieni w jednostce (pracownicy administracyjni, konsultanci, specjaliści ds. świadczeń oraz 7 księgowych);
- 6 - dyrektorzy i kierownicy PCPR i ich zastępcy.

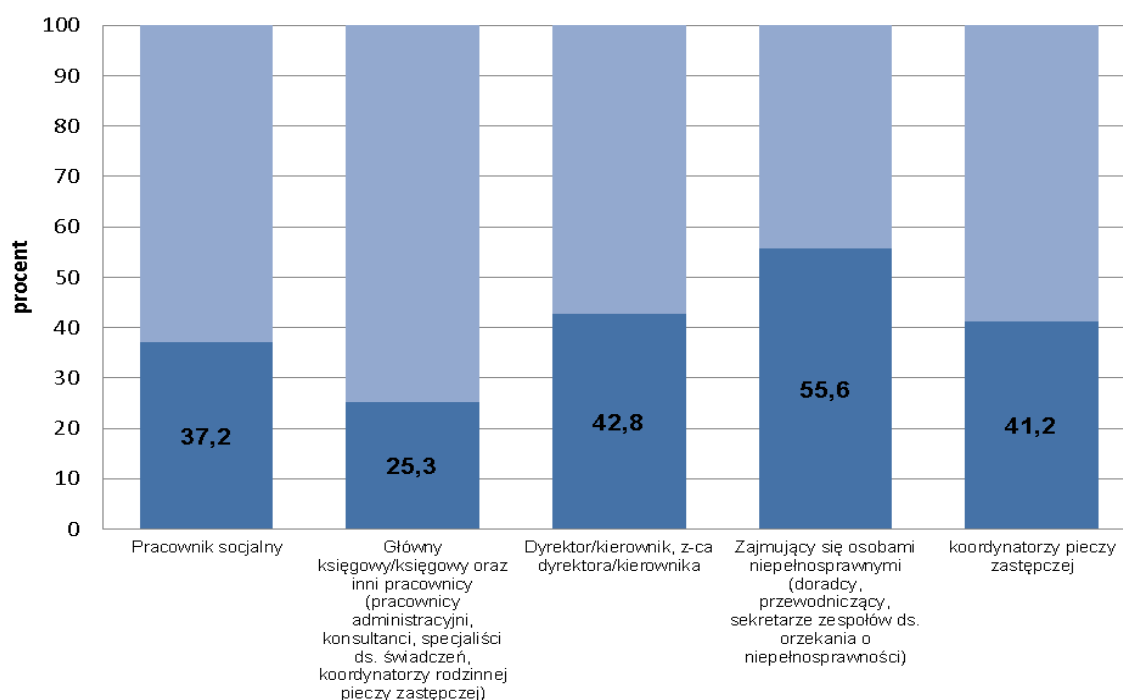
Tabela 3. Pracownicy PCPR-ów zainteresowani uczestnictwem w szkoleniach w 2014 r. wg zajmowanych stanowisk

Lp.	Stanowisko	Zatrudnienie na stanowisku w PCPR w 2012 r.- liczba osób ogółem *	Liczba pracowników PCPR zainteresowana uczestnictwem w szkoleniach w 2014 r.	
			Ogółem	%
1.	Pracownik socjalny i aspiranci pracy socjalnej	59	22	37,2
2.	Główny księgowy/księgowy oraz inni pracownicy (pracownicy administracyjni, konsultanci, specjaliści ds. świadczeń, koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej) **	79	20	25,3
3.	Dyrektor/kierownik, z-ca dyrektora/kierownika	14	6	42,8
4.	Zajmujący się osobami niepełnosprawnymi (doradcy, przewodniczący, sekretarze zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności)	18	10	55,6
5.	Koordynatorzy pieczy zastępczej	17	7	41,2
Razem		187	65	34,8

* liczba osób w PCPR bez względu na liczbę etatów wg *Sprawozdania MPiPS-03* z udzielonych świadczeń pomocy społecznej w 2012 r.

** w sprawozdawczości MPiPS brak szczegółowych danych o liczbie zatrudnionych głównych księgowych/księgowych w PCPR

Wykres 5. Pracownicy PCPR zainteresowani szkoleniami w 2014 r. wg zajmowanych stanowisk (w proc.)

Wśród pracowników powiatowych centrów pomocy rodzinie chęć udziału w szkoleniach deklaruje prawie 35% ogółem zatrudnionych.

Najbardziej zainteresowani szkoleniami są pracownicy zajmujący się osobami niepełnosprawnymi (55,6%) oraz kadra kierownicza PCPR (dyr./kier. i ich zastępcy) – 42,8%.

Mniejsze zainteresowanie szkoleniami wykazują pracownicy socjalni oraz aspiranci pracy socjalnej (37,2%), a także inni pracownicy, w tym główni księgowi i księgowi (25,3%). Nową kategorią zatrudnionych pracowników są koordynatorzy pieczy zastępczej (17 osób), spośród których 7 osób zgłosiło potrzebę udziału w szkoleniach.

8. Wolontariusze – planowana liczba uczestników i tematyka szkoleń

Spośród wszystkich powiatowych centrów pomocy rodzinie woj. opolskiego objęcie szkoleniami wolontariuszy zaplanowała tylko jedna jednostka (PCPR w Prudniku). Zgłoszono 1 wolontariusza na szkolenia z zakresu streetworkingu, partyworkingu oraz networkingu.

9. Tematyka szkoleń – pracownicy PCPR

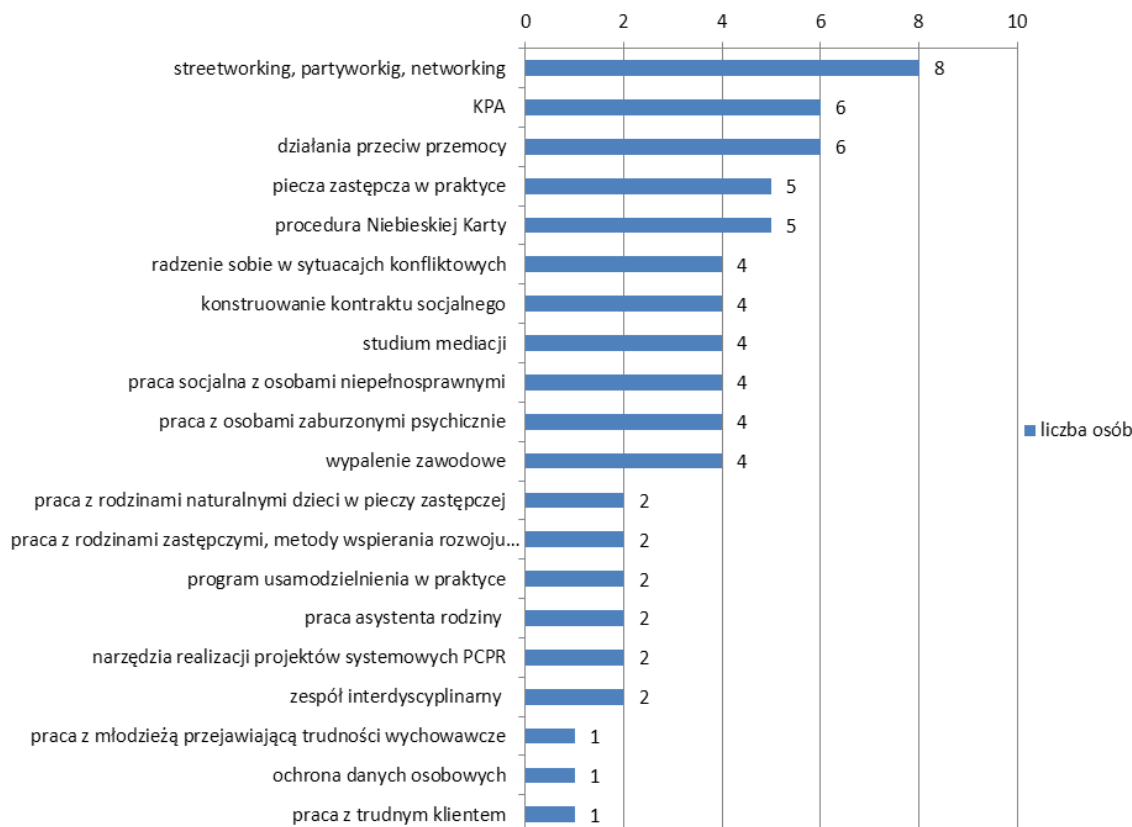
Pracownicy socjalni oraz aspiranci pracy socjalnej postulują szkolenia w zakresie:

- ✚ streetworkingu, partyworkingu, networkingu, a także zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i procedury Niebieskiej Karty;
- ✚ praca z rodzinami (zastępczymi, biologicznymi), sprawcami i ofiarami przemocy, praca socjalna z osobami zaburzonymi psychicznie oraz niepełnosprawnymi;
- ✚ zastosowanie w praktyce pomocy społecznej KPA.

Na dalszych pozycjach znalazły się zagadnienia związane z podnoszeniem własnych umiejętności i kwalifikacji, tj.:

- ✚ radzenie sobie w sytuacjach konfliktowych
- ✚ studium mediacji;
- ✚ nauka języka migowego, kurs samoobrony;
- ✚ ograniczenie skutków stresu i wypalenia zawodowego.

Wykres 6. Tematyka szkoleniowa zgłaszana przez pracowników socjalnych i aspirantów pracy socjalnej w PCPR na 2014 r.

Najmniej popularną tematyką okazuje się:

- ✚ praca z młodzieżą przejawiającą trudności wychowawcze;
- ✚ ochrona danych osobowych;
- ✚ praca z tzw. trudnym klientem.

Natomiast **doradcy ds. osób niepełnosprawnych** wskazują na potrzebę prowadzenia szkoleń z zakresu problemów prawnych osób niepełnosprawnym, interpretacji

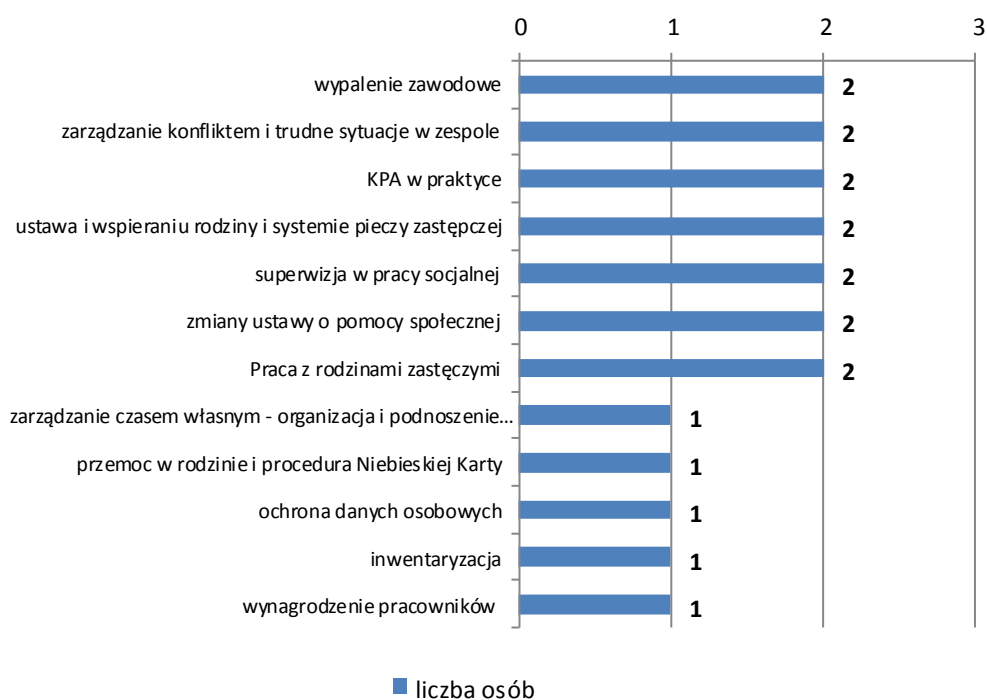
przepisów prawnych oraz KPA. Rzadziej wskazywano na aktywizację społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych, pracę z rodziną problemową lub mediację.

Tabela 4. Tematyka szkoleniowa zgłaszana przez doradców ds. osób niepełnosprawnych w PCPR

Lp.	Tematyka szkolenia	Doradcy ds. osób niepełnosprawnych w PCPR
1.	problemy prawne osób niepełnosprawnych	4
2.	praca z rodziną problemową	1
3.	KPA	3
4.	interpretacja aktów prawnych	3
5.	ochrona danych osobowych	3
6.	praca z rodziną problemową	1
7.	mediacje w rodzinie	1
8.	aktywizacja społeczno-zawodowa niepełnosprawnych	1
9.	język migowy	1
10.	sposoby radzenia sobie z psychomanipulacją klientów	1

Kadra kierownicza PCPR-ów (dyrektorzy i kierownicy oraz ich zastępcy) postuluje szkolenia dot. interpretacji przepisów prawnych (KPA, ustawa o pomocy społecznej, ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) oraz rozwijania własnych kompetencji (zarządzanie konfliktem, superwizja w pomocy społecznej, wypalenie zawodowe).

Wykres 7. Tematyka szkoleniowa zgłaszana przez kadrę kierowniczą PCPR na 2014 r.

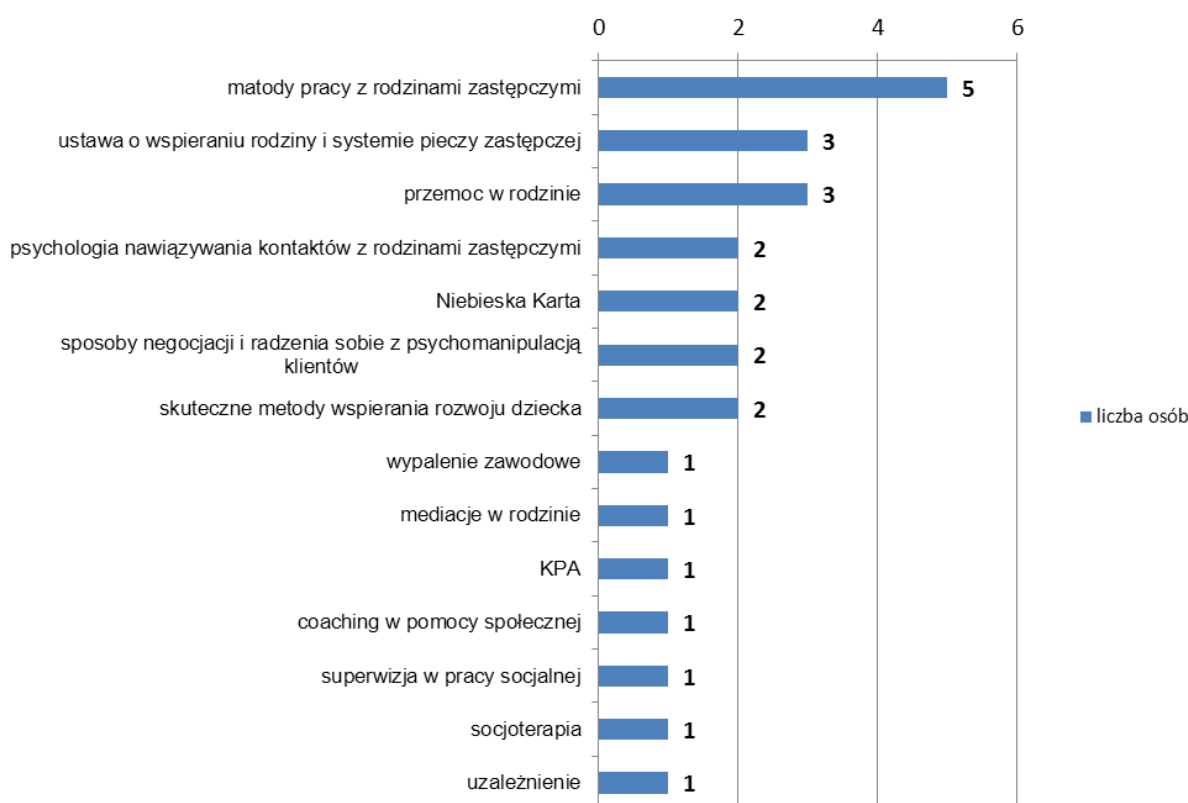

Kadra księgową wnioskuje o szkolenia i kursy z zakresu finansów publicznych i rachunkowości budżetowej (ewidencja dochodów i dotacji, zwrot nienależnie pobranych świadczeń, należności z tytułu opłaty za pobyt dziecka w ramach pieczy zastępczej).

Natomiast pozostali pracownicy PCPR-ów postulują głównie potrzebę organizacji szkoleń związanych z wykonywanymi na swoich stanowiskach zadaniami (pracownicy administracyjni – archiwizacja, obieg dokumentacji w jednostce, KPA, praca w zespole).

Koordynatorzy pieczy zastępczej najczęściej wskazywali na: realizację ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, metody pracy z rodzinami zastępczymi oraz zagadnienia przemocy w rodzinie. Rzadziej zgłaszano szkolenia z zakresu podnoszenia kompetencji i umiejętności: superrewizję w pracy socjalnej, coaching w pomocy społecznej, mediacje czy wypalenie zawodowe.

Wykres 8. Tematyka szkoleniowa zgłaszana przez koordynatorów pieczy zastępczej na 2014 r.

10. Preferowany czas trwania szkoleń

Pracownicy socjalni preferują szkolenia dwu-lub-trzydniowe.

Kadra kierownicza PCPR woli szkolenia jedno- lub dwudniowe, rzadziej kilkudniowe, a głównie księgowi i księgowi przede wszystkim jedno-lub dwudniowe.

Pozostali pracownicy zgłaszają chęć uczestnictwa w szkoleniach trwających najczęściej kilka dni (dwu-lub kilkudniowe).

11. Wnioski

Z przedstawionej analizy wynika, że w 2014 r.:

- 43 (61%) ośrodki pomocy społecznej oraz 9 na 11 powiatowych centrów pomocy rodzinie zgłosiło potrzebę delegowania pracowników i wolontariuszy na szkolenia i kursy zawodowe;
- wolontariuszy planują objąć szkoleniami: 4 ośrodki pomocy społecznej (w Brzegu, Gorzowie Śląskim, Dobrodzieniu i Nysie) i Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Prudniku (łącznie 38 osób);
- liczba osób deklarujących uczestnictwo w szkoleniach wynosi 680 w OPS-ach (w tym 37. wolontariuszy) i 66 w PCPR-ach (w tym 1 wolontariusz), co stanowi ponad połowę wszystkich zatrudnionych pracowników w tych instytucjach;
- spośród wszystkich osób zatrudnionych w OPS największą grupą wyrażającą chęć uczestniczenia w szkoleniach są pracownicy merytoryczni – prawie 66% pracowników socjalnych, 37% kierowników działów, KIS-ów, koordynatorów, terapeutów, asystentów rodziny, a także większość (60%) kadry kierowniczej;
- w PCPR najbardziej zainteresowanymi szkoleniami są pracownicy zajmujący się osobami niepełnosprawnymi (56% doradców ds. osób niepełnosprawnych, przewodniczących i sekretarzy zespołów ds. orzekania o niepełnosprawności) oraz kadra kierownicza (43%).
- tematyka szkoleń, zgłaszana przez pracowników OPS, obejmuje przede wszystkim: przemoc w rodzinie, pracę z trudnym klientem, tworzenie zespołów interdyscyplinarnych, wypalenie zawodowe i stres oraz rozwój własnych kwalifikacji i umiejętności zawodowych;
- pracownicy PCPR-ów postulują przede wszystkim szkolenia z zakresu problematyki pracy z rodzinami zastępczymi, rodzinami problemowymi oraz sprawcami i ofiarami przemocy, a także podnoszenie własnych kwalifikacji umiejętności i zawodowych (nauka języka migowego, kurs samoobrony);
- podobnie jak w latach poprzednich, duża liczba zgłoszeń dotyczy zastosowania w praktyce przez OPS-y i PCPR-y Kodeksu postępowania administracyjnego. Mimo, że przepisy Kodeksu zmieniają się sporadycznie, coraz większa liczba nowych, obowiązkowych zadań, wymusza na służbach socjalnych konieczność uzgodnienia sposobu ich realizacji zgodnie z zapisami KPA;

- większość pracowników OPS i PCPR preferuje szkolenia jedno- lub dwudniowe, rzadziej kilkudniowe;

W porównaniu do wcześniejszych lat, w potrzebach szkoleniowych na 2014 r. coraz rzadziej pojawiają się tematy związane z właściwą realizacją projektów PO KL, co wynika z malejącej liczby gmin realizujących projekty systemowe w ramach *Priorytetu VII*, współfinansowane z UE.

Natomiast nowa problematyka, która wyróżnia się w potrzebach pracowników na 2014 r., związana jest z realizacją ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Częściej też pracownicy instytucji pomocy i integracji społecznej zgłaszają tematykę szkoleń związaną z tworzeniem i funkcjonowaniem zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych oraz realizacją ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Analiza wraz z załączonymi tabelami stanowi rekomendację dla Referatu Integracji i Pomocy Społecznej ROPS w Opolu, celem uwzględnienia w planie szkoleń na 2014 r. wnioskowanych tematów i liczby ich uczestników.

*Opracowano
w Obserwatorium Integracji Społecznej
ROPS w Opolu,
Opole, grudzień 2013 r..*